

Citation:

W.J.A. Jonckbloet, Levensbericht E. Verwijs, in:
Jaarboek, 1881, Amsterdam, pp. 1-13

LEVENSSCHETS

VAN

DR. EELCO VERWIJS.

DOOR

W. J. A. JONCKBLOET.

Reeds al te lang wacht deze aanzienlijke vergadering op eene levensschets van ons ontslapen medelid Dr. EELCO VERWIJS, en waarschijnlijk heeft menigeen zich verwonderd, dat zoo lang gedraald werd eer iemand onzer zijn aandenken hier verlevendigde en zijne verdienste huldigde. Zoo ik door mijne aarzeling om die taak op mij te nemen heb bijgedragen om hem te lang een warm woord van waardeering te onthouden, dan diene ter mijner verontschuldiging de oprecht gemeende verklaring, dat ik gehoopt en verwacht had, dat het leven en de werkzaamheid van onzen vriend door eene bekwaamer hand zou zijn geschetst, omdat er onder ons zijn, die door langdurigen en zeer vertrouwelyken omgang, door gestadige samenwerking op het veld van studie, en vooral door de onbetwiste wetenschappelijke hoogte, waarop zij staan, meer dan ik roeping en bevoegdheid hadden om u voor te lichten bij de beantwoording der vraag, welke plaats VERWIJS in dezen kring en de letterkundige wereld heeft ingenomen; bij het beoordeelen van hetgeen hij voor de wetenschap geweest is.

En alleen toen ik de zekerheid verkreeg, dat die verwach-

ting niet zou worden vervuld, heb ik het gewaagd voor u op te treden, omdat ik het niet lijdelijk kon aanzien, dat aan een man als VERWIJS de hulde zou worden onthouden, die gewoonlijk aan de afgestorven leden dezer Akademie wordt gebracht, en waarop hij ten minste even veel recht heeft als eenig ander.

Gunt mij daarom eene korte wijl uwe aandacht, als ik zoo beknopt mogelijk u de omtrekken van een levensbeeld van VERWIJS zal trachten te schetsen; voor weinige oogenblikken slechts, want voor eene uitgewerkte schilderij is het hier de plaats niet; en voor wie uwer daarnaar verlangt, zij het, zoo noodig, herinnerd, dat zij geleverd is in het voortreffelijk levensbericht, dat zijn vriend VERDAM van hem ontwierp voor de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, waarvan wijlen ons geacht medelid een der hechtste steunpilaren geweest is.

EELCO VERWIJS werd den 17^{den} Juli 1830 te Deventer geboren, waar zijn vader predikant was. Deze stierf toen EELCO, de oudste zoon, eerst zijn veertiende jaar bereikt had; en waarschijnlijk is dat verlies van grooten en noodlottigen invloed geweest op den verderen levensloop van den knaap. Want de moeder, ofschoon eene verstandige vrouw, was te zwak om twee levenslustige, wilde jongens met den noodigen klem in toom te houden en te leiden.

EELCO werd voor de studie der theologie bestemd: en ofschoon het weldra bleek, dat hij niet van het leem gebakken was, waaruit predikanten gevormd worden, heeft hij geruimen tijd op dat pad rondgedrenteld, meer bloempjes plukkend dan vruchten kweekend.

Nadat hij het gymnasium doorloopen had, werd hij in 1848 student aan het Deventer Athenaeum, waaraan ik zelf toen sedert bijkans een jaar verbonden was. Ik maakte al spoedig kennis met den jongen man, die toen reeds bleek iemand van buitengewonen aanleg en uitstekende geestver-

mogens te zijn, met eene onmiskenbare voorliefde voor litteraire studie beziel. Omstreeks twee jaar bleef hij te Deventer, en vertrok in 1850 naar de Groninger akademie, waar hij den jongen professor DE VRIES vond, aan wien hij zich spoedig zóó hechtte, dat hij zich genoopt voelde hem in 1853 naar Leiden te volgen. Want VERWIJS had eindelijk de theologie vaarwel gezegd om zich voor goed en geheel aan de Nederlandsche letteren te wijden. Onder de leiding van den man, die meer dan eenig ander de vaderlandsche taalstudie tot eene wetenschap heeft verheven, bekwaamde VERWIJS zich in dat vak, en werd eindelijk *post varios casus* in 1857 tot doctor in de letteren gepromoveerd op eene dissertatie, in het Hollandsch geschreven, en die Maerlant's *Wapene Martijn* met de vervolgen tot onderwerp had.

De hoogleeraar VERDAM heeft, — en terecht — VERWIJS »den eersten eigenlijken leerling» van DE VRIES genoemd; toch draag ik de aangename herinnering bij mij om van hem het eerst op ons arbeidsveld te hebben binnengeleid; en de overeenkomst van ons beider natuur en aanleg, meer litterair dan taalkundig, heeft misschien gemaakt, dat de invloed, dien ik in die eerste studie jaren op hem kon hebben, blijvender is gebleken dan anders wel het geval zou zijn geweest. Ik heb VERWIJS dan ook altijd min of meer als mijn leerling beschouwd, en het is lang een mijner lievelingsdroomen geweest, dat hij mij eens te Groningen, waar ik in de plaats van DE VRIES benoemd was, zou opvolgen of ter zijde staan.

In 1864, toen ik tot een anderen werkkring werd geroepen, zou zich daartoe de gelegenheid hebben opgedaan; maar, hoe smartelijk het mij ook viel, ik durfde hem toen niet aanbevelen, en evenmin zij, die invloed hebben gehad op de benoeming van mijn opvolger.

VERWIJS vereenigde *bijna* alles in zich, wat eene schitterende litteraire loopbaan mocht doen voorspellen. Zelden heb ik zooveel helder verstand, zoo'n kritischen blik, zulk een scherp oordeel, zoo buitengewone onafhankelijkheid van

opvatting, vereenigd gezien met zooveel levendigheid van verbeelding, zooveel smaak en zooveel geest. Maar een deel dier gaven lokten hem op glibberige wegen, waarop alleen vastheid van karakter hem had kunnen beletten uit te glijden. Zijne ontwikkeling, zijne levendige fantasie, zijn schitterende geest, en vooral de levenslust, die hem bezielde, maakten hem tot een gezocht en gevierd gezelschap in de joligste studentenkringen; en daar het vak, waarvoor hij bestemd was, hem niet boeide, was hij doorgaans meer geneigd om zijne zucht tot gezelligheid bot te vieren dan de studie en den ernst des levens op den voorgrond te plaatsen. Maathouden stond niet in zijn programma, en tegen verleiding was hij niet bestand. Ook later, toen hij reeds de akademiejaren achter den rug had, was zelfbeheersching hem nog bijna vreemd. Zijn leven had een zekeren plooi genomen, die nimmer geheel is weggevaagd; en die onmacht om bijtijds te remmen heeft zeker zijn ijzersterk gestel ondermijnd. Toch heeft het gemak, waarmee hij werkte en zijn heerlijke aanleg hem lang staande gehouden.

Uit 's levens maalstroom heeft hij twee zaken gered, die maken, dat ik, ondanks de zwarte kool, zoo even gebezigd, met ingenomenheid en achting over hem kan spreken: »*Tout son génie, et tout son cœur;*» zijne liefde voor de wetenschap en zijn eerlijk gemoed.

VERWIJS was zwak maar niet verdorven: verre van daar; want zelden was iemand toegerust als hij met de edelste karaktertrekken. Weinigen zijn, als deze genotzieke, levenslustige man, bezield geweest met zoo groote zucht naar waarheid, of kunnen bogen op zulke oprechte eerlijkheid en cordaatheid. Als men hem zijne fouten onder het oog bracht heeft hij nooit gearzeld de hand, die hem gekastijd had, warm en vriendschappelijk te drukken. Hij zou er niet aan gedacht hebben zich anders voor te doen dan hij was; en zelfs als het onderwerpen gold, waaromtrent de meesten niet gaarne hunne zienswijze aan de klok hangen, schroomde hij niet te zeggen waar het op stond. Men denke slechts

aan zijne biecht in den *Spectator* van 1870 (bl. 220): »Ik beken dat

onder de waatren des twijfels,
't Zoet, eenvoudig geloove
des kinds wegbrokkelende inviel”.

Zijne overtuiging sprak hij onverholen uit, soms met zoo onomwonden openhartigheid, of op zoo studentikozen trant, dat hem wel eens verweten is, dat hij de gepolijste vormen van een *gentleman* miste. Aan die rondheid paarde hij trouw aan zijn woord en zijne vrienden, gulheid en hulpvaardigheid, een merkwaardigen eenvoud en warsheid van ijdel vertoon.

Maar niet alleen als mensch verdient hij onze achting, ook als geleerde; want ofschoon de grootsche verwachtingen, die van hem gekoesterd werden, niet geheel zijn vervuld, heeft hij in zijn te kortstondig leven toch veel voor de wetenschap gedaan, die hij meer en meer aanhing met geheel zijn ziel.

Reeds zijne dissertatie deed zien, tot hoe degelijk een school hij behoorde. Door tekstkritiek en tekstverklaring maakte hij die schoone, strofische gedichten van MAERLANT voor het eerst zoo leesbaar, als de toenmalige stand der wetenschap het toeliet.

Spoedig na zijn promotie, in 1858, werd hij te Franeker benoemd tot docent in de nieuwe talen aan het gymnasium. Hij was hier met lesuren overladen, en met genoeg gaf hij dan ook na vier jaren van moeielijken arbeid, deze betrekking op, om die van *Archivaris-Bibliothecaris* van Friesland te aanvaarden. Toch zag hij met genoeg op den in Franeker doorgebrachten tijd terug: te meer, omdat hier de genegenheid ontloken was voor de zuster van zijn trouwen vriend Mr. ISAAC TELTING, die in het begin van 1864 zijne gade werd. Te Leeuwarden bleef hij zes jaren, tot de dood van TE WINKEL VOOR VERWIJS een werkkring opende, die hem de gelegenheid zou geven nog meer dan vroeger voor

zijne lievelingsstudie, het Nederlandsch der middeleeuwen te leven. Hij werd namelijk in 1868 mede-redacteur van het *Nederlandsche Woordenboek* van DE VRIES, en vestigde zich nu weer te Leiden. Maar reeds na weinige gelukkige jaren openbaarde zich in 1872 op dreigende wijze de borstziekte, die hem ten grave zou slepen. Herhaaldelijk begaf hij zich naar gunstiger luchtstreek om den voortgang van de kwaal te bestrijden, en slechts bij tusschenpozen kon hij in zijn gezellig studeervertrek op de stille Papengracht zich onverdeeld aan zijne studiën wijden, waarvoor hij gelukkig de oude werkzame liefde bleef koesteren, terwijl zijn veerkrachtige geest door energie vergoedde hetgeen het lichaam meer en meer aan kracht begon te kort te schieten. In 1877, toen het scheen alsof zijn sterk gestel in den kamp met de ziekte zou zegevieren, werd hem het Professoraat in het Nederlandsch aan de nieuw opgerichte Amsterdamsche Universiteit aangeboden; maar eene nieuwe hevige bloedspuwing wierp hem ter neer en noopte hem het blijde vooruitzicht dat hem zoo aanlachte, op te geven. Hij was genoodzaakt te bedanken. Na een vernieuwd verblijf buiten 's lands, hem door zijn geneesheer voorgeschreven, moest hij zelfs besluiten Leiden en de trouwe vrienden, die hij er had, voor goed vaarwel te zeggen; en noode ging hij zich te Arnhem vestigen, waar men hoopte, dat de lucht hem weldadiger zou zijn dan in Leiden. Maar, helaas! ook dit mocht niet baten: de ziekte behield de overhand, en na een benauwden doodstrijd, werd de lijder den 28sten Maart 1880 aan die hem liefhadden en aan de wetenschap ontrukkt.

Terecht is VERWIJS »een kloek man" genoemd (VERDAM): hij was met eene verbazende werkkraft toegerust en van onverdroten ijver beziel; en zoo mocht hij, ondanks zijn voortdurend sukkelen in de laatste, rijpste jaren, veel en goed werk verrichten.

Tijdens zijn verblijf te Leeuwarden, en ondanks zijne drukke ambtsbezigheden, gaf hij daar eene *Bloemlezing uit Mnl. Dichters* in het licht, wier bruikbaarheid hij in eene

tweede uitgave verhoogde door kritiek van den tekst en de toevoeging van verklarende aantekeningen.

Zijne uitgave van de *Tien goede boerden*, die ook te Leeuwarden bewerkt was, vestigde de aandacht op een tak van letterkunde, die stellig ook in Nederland vele groene uitspruitsels gehad heeft, in Frankrijk door de zorg van LE GRAND D'AUSSY, MEON, BARBAZAN, JUBINAL, en anderen genoegzaam bekend is geworden, maar ten onzent nagenoeg geheel over het hoofd werd gezien. Het onooglijk realisme dat van dit genre onafscheidelijk was, moge ons den inhoud dier volkssproken niet bijzonder aesthetisch doen vinden, wanneer de bijzonderheden der bewerking niet veel vergoeden, toch heeft VERWIJS door deze uitgave eene leemte in de geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde en beschaving aangevuld.

Zijne betrekking tot het gymnasium te Franeker had zijne aandacht gevestigd op de behoefte van het onderwijs: daaraan dankte zijne *Bloemlezing* het leven. Bracht hij met dit werk het Middelnederlandsch onder het bereik der school, hij was van oordeel dat de letterkundige hoofdmannen uit de zeventiende eeuw vooral den leerling moesten worden toegankelijk gemaakt. Hij verwezenlijkte dat denkbeeld door de uitgave zijner *Nederlandsche Klassieken*, reeds in 1862 begonnen, en waarin stukken van VONDEL, HOOFT, HUYGENS, BRANDT, BREDE-ROO werden herdrukt, toegelicht en doorgaans van leerrijke inleidingen voorzien.

Verder moeten wij stilstaan bij het aandeel dat VERWIJS gehad heeft in de volledige uitgave van MAERLANT'S *Spieghel Historiae*.

Reeds in 1784 hadden CLIGNETT en STEENWINKEL den druk van dat werk op touw gezet; maar zij hadden het niet verder gebracht dan twee octavo-deelen, en die uitgave was alles behalve op de hoogte van onzen tijd. Nog minder waren het de twee volgende deelen, door of van wege het Koninklijk Instituut, met groote tusschenpoozen in het licht gezonden. DE VRIES en VERWIJS ondernamen het voor de *Maatschappij*

der *Nederlandsche Letterkunde den Spieghel* zóó uit te geven, dat dit kostbare gdenkteeken der Oudheid verstaanbaar werd. Daartoe moest de tekst op het handschrift worden herzien, waar het kon varianten opgeteekend, onduidelijke plaatsen door aanhaling van het oorspronkelijke Latijn opgehelderd, eene menigte van bedorven lezingen terecht gebracht worden.

Toen dit reuzenwerk gelukkig volbracht was en de drie lijvige kwartijnen, van eene uitnemende inleiding voorzien, de wereld waren ingezonden, werd daaraan door dezelfde uitgevers de verloren gewaande *Tweede Partie* van den *Spieghel* toegevoegd, die door eene gelukkige vondst van FERDINAND VAN HELLWALD te Weenen weer aan den dag was gekomen.

DE VRIES alleen zou kunnen zeggen welk het aandeel van VERWIJS in de bewerking van de omvangrijke uitgave is geweest; maar al komt den meester ook het grootste gedeelte van den lof toe, die aan dit degelijk monument van ijver, geleerdheid en scherpzinnigheid zoo terecht en zoo gaarne door de deskundigen geschonken wordt, — DE VRIES zal zeker niet ontkennen, dat hij in VERWIJS een medewerker heeft gehad, even bekwaam als ijverig, en wiens naam volkomen recht heeft om op den titel te prijken.

MAERLANT, een der merkwaardigste figuren uit de geschiedenis onzer middeleeuwen, had voor VERWIJS eene bijzondere aantrekkelijkheid. Bij hetgeen hij nu reeds voor de kennis van dezen man gedaan had, gaf hij daarenboven nog diens *Naturen bloeme* uit: eerst het aanzienlijk gedeelte, dat achterwege was gebleven, toen de Luiksche Hoogleeraar BORMANS door de ziekte, die hem neerwierp, in de onmogelijkheid was het door hem begonnen werk tot een goed einde te brengen, en voorts ook hetgeen reeds eenmaal was gedrukt geworden.

De studie van MAERLANT'S *Alexander* vestigde zijne aandacht ook op andere takken der sage en toen hij in den Amsterdamschen Codex, die hoofdzakelijk *de Rose* bevat, een groot fragment van eene vertaling van den *Voeu du Paon* had leeren kennen, was daarvan het gevolg de uitgave van

hetgeen ons rest van den Nederlandschen *Roman van Casamus*.

Hoogst verdienstelijk vooral was de zorg door hem al vroeger besteed aan de bewerking en in het licht zending van de Vlaamsche vertaling van den *Roman de la Rose*, die in Frankrijk gedurende verscheiden eeuwen bijzonder populair was geweest, en ook hier te lande zoozeer de aandacht trok, dat er twee vertalingen van werden ondernomen. Slechts ééne daarvan is geheel voor ons bewaard gebleven, en deze werd door VERWIJS uitgegeven als *De Rose van Hein van Aken*.

De tekst is met de grootste zorg naar het Amsterdamsche handschrift uitgegeven, onder voortdurende vergelijking van den zoogenaamden Comburger Codex en de bekend geworden fragmenten. Tot verduidelijking en verklaring van dien tekst is alles gedaan, wat van een wetenschappelijk uitgever kan worden gevergd, zoo door emendatie als door collatie met het Fransche origineel of de bewerking van CHAUCER, door welk alles aan de meeste bezwaren, die zich bij de lezing opdeden, is tegemoet gekomen.

Het gedicht wordt voorafgegaan van eene inleiding, die een model mag heeten van ijverig onderzoek en heldere, scherpzinnige kritiek. — Deze uitgave zag in 1868 het licht, toen VERWIJS zich nog in Friesland's hoofdstad ophield.

Twee jaar later volgden de *Gedichten van Willem van Hillegaersberch*, evenals het vorige boek van wege de *Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* te Leiden uitgegeven. Op den titel vindt men nevens den naam van VERWIJS dien van Dr. W. BISSCHOP als uitgever vermeld; maar ik geloof niemand te kort te doen, als ik hier de gissing waag, dat de vaststelling van den tekst en de degelijke inleiding voor rekening van VERWIJS komen, die zich bovendien uitdrukkelijk als vervaardiger van het glossarium genoemd heeft.

De tekst is ook hier nauwkeurig naar een der twee volledig tot ons gekomen handschriften afgedrukt, en voorzien van de varianten, die het tweede handschrift en enkele

fragmenten opleverden. De diplomatieke afdruk van den eersten codex is niet zoo streng volgehouden, dat ook hier niet de noodzakelijkste verbeteringen zouden zijn aangebracht, hetzij door een evident betere variant in den tekst op te nemen, hetzij door conjecturaal kritiek. Tot beter verstand dienen voorts enkele aantekeningen aan den voet der pagina.

Ook dit werk is van eene inleiding voorzien, die een nieuw getuigenis aflegt van de degelijkheid van VERWIJS' methode. Het nieuwste en merkwaardigste daarin is zeker het tweede hoofdstuk, dat de vroeger door mij geopperde meening bestrijdt, en, ik erken het gaarne, zegevierend bestrijdt, dat WILLEM VAN HILLEGAERSBERCH de dichter zou geweest zijn van het tweede deel van den *Reinaert*.

In Februari 1871 leverde VERWIJS in de door MOLTZER uitgegeven *Bibliotheek van Mnl. Letterkunde* (N°. 4 en 5) eene nieuwe proeve van zijne gestadige werkzaamheid, in de uren aan zijne toenmalige hoofdbezigheid ten behoeve van het *Woordenboek* ontwoekerd. Het is een bundel, getiteld: *van Vrouwen ende van Minne*, twaalf gedichten, meest *boerden*, uit de veertiende en vijftiende eeuw bevattend, wier tekst veelal bedorven of onvolledig, toch meestal merkwaardig genoeg was om te worden uitgegeven. Ter verklaring diende des uitgevers doorlopende scherpzinnige kritiek, eene volledige uitvoerige woordenlijst, en eene van die doorwrochte inleidingen waaraan hij ons gewend had.

Ik vermeld om der volledigheidswille nog de uitgaven van *Tspel van den Heiligen Sacramente van der Nyeuwervaert*, van 1867; *de Oorlogen van hertog Albrecht van Beieren met de Friezen*, vanwege het *Historisch Genootschap* te Utrecht in 1869 in het licht gezonden; een *Fragment van den Parthonopeus van Blois*, in 1872, en een *Fragment van een verloren Mnl. Leerdicht (het boek Exemplaar)*, om te komen tot het laatste werk, dat VERWIJS nog bijna geheel afgedrukt heeft gezien, namelijk zijne nieuwe, in den eigenlijken zin des woords kritische uitgaaf van MAERLANT'S *Strophische Gedichten*. Het voorbericht van zijne hand is van November 1879

gedagteekend. Hier voltooide en verbeterde hij hetgeen hij bij zijn eerste optreden had geleverd: toen zond hij alleen den *Wapene Martijn* met zijne vervolgen in het licht, thans waren het *al* de lyrische gedichten van den wakkeren Vlaming. De naaste aanleiding tot dit werk vond hij in eene niet bijzonder gelukkig geslaagde uitgave van diezelfde gedichten, door eene minder bevoegde hand bezorgd. Dit noopte hem ze »nogmaals tot het onderwerp eener ernstige en opzettelijke studie te maken, en te trachten het vele duistere tot klaarheid te brengen, dat schier op elke bladzijde voorkomt" (*Voorbericht*). En hij is in zijn pogen buitengewoon gelukkig geslaagd, al mocht het hem ook niet altijd gebeuren, hetgeen »zoo deerlijk en hopeloos bedorven" was, geheel te herstellen en leesbaar te maken. Het geluk heeft hem bij dit werk ook gediend. Van een der gedichten vond hij het Latijnsche origineel, waardoor de Nederlandsche tekst »eene ware gedaanteverwisseling ondergaan heeft, die het onkenbaar maakt."

Door vergelijking van verscheiden handschriften, door zijne meer en meer gerijpte kritiek, en vaak met behulp van de scherpzinnige intuïtie van DE VRIES, heeft hij een tekst geleverd, die voór het eerst die schoone gedichten grootendeels verstaanbaar en genietbaar maakt. Door aanteekeningen en een beknopt maar degelijk glossarium heeft hij hem zooveel noodig toegelicht. De inleiding, in zijn *Voorbericht* toegezegd, heeft de dood in de pen doen blijven: slechts enkele voorbereidende punten waren daarvan aangestipt. Het behoeft wel niet herinnerd te worden hoezeer dit gemis door alle deskundigen gevoeld wordt.

Wij hebben, dunkt mij, proeven te over gehad van VERWIJS' stalen vlijt in zijn betrekkelijk kortstondig en zoo vaak door ziekte nog verkort leven: en wat heeft hij niet nog geleverd behalve de vermelde tekstuitgaven! Eene nieuwe editie van den jammerlijk mishandelden *Ferguut* ligt voor

de pers gereed; voor een *Mnl. Woordenboek* heeft hij met zijn vriend VERDAM de bouwstoffen verzameld en zelf had hij daarvan reeds bijna anderhalve letter afgewerkt. Voegt daarbij de 1440 kolommen druks, die hij voor het *Nederlandsch Woordenboek* bewerkte; de taalkundige, litteraire en kritische opstellen, in de beide tijdschriften, waarvan hij mederedacteur was, en elders verspreid; eindelijk nog de populair-wetenschappelijke en belletristische geschriften, die wij van hem bezitten, en men zal moeten erkennen, dat zijn leven een wèlbested leven is geweest.

Dat een man van zoo degelijke kennis en toegerust met zooveel werkkraft, zich den toegang tot verschillende geleerde maatschappijen geopend zag, spreekt van zelf. Ook van deze vergadering was hij sedert 13 Mei 1869 lid, en meer dan eens leverde hij hier eene wetenschappelijke bijdrage, die in de *Verslagen en Mededeelingen* onzer Afdeeling zijn gedrukt, als over den *St. Brandaen* en den *Rinclus*, beide geheel litterarisch, en die over *Heer Nicolaas van Cats*, welke vooral een historisch karakter had.

Ziedaar wat VERWIJS geweest is. Na een poos met den verloren zoon in de woestijn te hebben rondgedwaald, was hij toch in het land van belofte der wetenschap aangeland, en bekleedde daar eene eervolle plaats. Hij is misschien niet tot het hoogste punt geklommen, dat het ideaal van den geleerde is. »Hij ontdekte niet'', zegt VERDAM, in zijn uitmuntend levensbericht, »maar verklaarde; hij schiep niet, maar bewerkte; hij spoorde geene nieuwe mijnen op, maar ontgon ze met talent en geluk''; want »aanleg tot afgetrokken, diepzinnige, philosophische studie, tot *forschung* in één woord, lag niet in zijn wezen''. — »Hij had daarvoor te weinig de natuur van den kamergeleerde,» luidt het ter verklaring van het feit; maar ik zou willen vragen, of echte, »diepzinnige studie'', of »*forschung*'', met frissche, praktische resultaten, wel het praerogatief is van den dorren, eenzelvigen en eenzijdigen »kamergeleerde''? Zoo VERWIJS niet de hoogste sport van de wetenschappelijke ladder

heeft beklommen, het was niet omdat »zijn geest daarvoor te veel behoefte had aan afwisseling van bezigheid en aanraking met menschen, aan den invloed van een gezellig gesprek of eene aangename wandeling, aan eenen vroolijken disch of een nieuw uitgekomen boek''; maar omdat groote ijver en buitengewone scherpzinnigheid toch niet in staat zijn te doen inhalen, wat men in het tijdperk van vorming heeft verzuimd.

De aanraking met het leven zal juist degelijke studie ten goede komen, door die ruimte van blik en die veelzijdigheid te kweken, die geen uitmunten in één onderdeel der onmetelijke wetenschap uitsluit; en door het nuchter en eenvoudig gezond menschenverstand in bescherming te nemen tegen de lagen waarmee het vaak bedreigd wordt door het altijd turen op dezelfde zaak. Sloten de mannen van diepzinnige studie en van *forschung* zich wat minder af van de wereld, zagen zij er wat minder uit de hoogte op neer, waren de Geleerden soms wat meer *hommes du monde*, en niet bij voorkeur *hommes de cabinet*, de wetenschap zou er waarschijnlijk niet onder lijden, en hare vertegenwoordigers zouden door de toongevers in de gewone maatschappij denkelijk wat meer worden gewaardeerd.

Maar hoe dit ook zij, aan waardeering van hetgeen EELCO VERWIJS geweest is en gedaan heeft, zal het althans in dezen kring niet ontbreken, en ik vertrouw, dat zijne gedachtenis onder ons in eere zal worden gehouden, als die van een rechtschapen man en degelijk geleerde, aan wien de vaderlandsche letteren veel zijn verplicht.

's Hage Maart 1881.